

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Academic Journal of Language and Literature

CİLT/VOLUME: 4, SAYI/ISSUE: 1, NİSAN/APRIL 2020

Tolga KARAHAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Mimar
Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
tkarahan96@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7247-8674>

Tokadîzâde Şekip Bey'in Derviş Sözleri Adlı Eseri

Tokadîzâde Şekip Bey's Dervish Lyrics

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 07.03.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 10.04.2020

Yayın Tarihi/Published: 30.04.2020

Atıf/Citation

KARAHAN, Tolga (2020). Tokadîzâde Şekip Bey'in Derviş Sözleri Adlı Eseri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (1), 27-58. DOI: 10.34083/akaded.700265

KARAHAN, Tolga (2020). Tokadîzâde Şekip Bey's Dervish Lyrics. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (1), 27-58. DOI: 10.34083/akaded.700265

<https://doi.org/10.34083/akaded.700265>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.

This article was checked by iThenticate.

Öz

Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemi sanatçısı olan Tokadîzâde Şekip Bey(1871-1932) İzmir gibi edebî açıdan değerli bir muhitte yaşamış olmasına rağmen bugüne kadar adından pek söz edilmemiş ve hemen hemen üzerinde hiç çalışılmamış bir şahsiyettir. Ancak hakkında biraz bilgi sahibi olmak isteyenler Tokadîzâde Şekip Bey'in özellikle İzmir'de iyi bir edebiyat çevresi oluşturduğunu ve itibarlı bir edebiyatçı olarak ciddiye alındığını görür. Sanatçının ancak 1920'li yıllardan sonra edebiyat çevrelerince iyice benimsendiği ve çeşitli dergilerde şiirler - makaleler yayımladığı görülmekle birlikte kendisinin hiç de azımsanamayacak derecede edebî bir birikimi olduğu da ortaya çıkar. Özellikle zamanın usta şair ve sanatçılarına yollamış olduğu mektuplarında onun bu ilgisi net bir şekilde görülür. Yayımlamış olduğu pek çok eser gibi tasavvufî içerikli olan Derviş Sözleri'nin(1924) de Latin harflerine aktarılmadığı ve üzerine yeterli araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Makalemizde bu eser hem Latin harflerine aktarılacak hem de eser hakkında bilgiler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tokadîzâde Şekip Bey, Derviş Sözleri, Tasavvufî, Dîni, Çeviriyazı

Abstract

Though the Constitutional and Republican artist Tokadîzâde Şekip Bey (1871-1932) lived in a literary neighborhood like İzmir, he is a person whose name has not been mentioned so far and has never been studied. However, those who want to know a little about it find that Tokadîzâde Şekip Bey has created a good literary environment especially in İzmir and that he is taken seriously as a respected literary artist. However, after the 1920s, it is seen that he was well embraced by the literary circles and published poems - articles in various magazines, but it also turns out that he has a literal knowledge. Especially in his letters sent to the master poets and artists of the time, his interest can be clearly seen. In this study, it was seen that Derviş Sözleri (1924), which has Sufistic content like many works published during its active years, was not transferred to Latin letters and there was not enough research on it. For these reasons, in this article, we found it appropriate to both transfer this work to Latin letters and to give brief information about Tokadîzâde Şekip Bey's literary personality and artistic view.

Keywords: Tokadîzâde Şekip Bey, Dervish Lyrics, Mystical, Religious, Transcription.

Giriş

Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'sinin İstanbul'dan sonra en önde gelen ticaret ve sanayi merkezlerinden birisi olan İzmir, kültür ve sanat tarihimizde önemli bir rol oynar. İzmir sadece bir ticaret ve sanayi merkezi değil, aynı zamanda bir kültür ve sanat muhiti olarak karşımıza çıkmaktadır. Meşrutiyet öncesi ve sonrası açılmış olan birçok kıraathane, matbaa, cemiyet; bunların yanı sıra basılmış birçok dergi, gazete ve kitap bu şehrin edebi alandaki faaliyetlerini ve etkilerini gözler önüne sermektedir. Özellikle "Hizmet, Ahenk, İzmir, Köylü, Anadolu, Sada-yı Hak, Yeni Asır, Demokrat İzmir" gazeteleriyle; 'Muktebes, Gencine-i Edep, Fikirler, Kültür ve Kovan" dergilerini bunlar arasında sayabiliriz. "Hizmet" gazetesine ise bu yayımlar arasında farklı bir yer açmak gerekir. Halit Ziya'nın hatıratında "Bu küçük idarehane İzmir'in bir nevi kültür, edebiyat ve - o zaman büyük bir cesaret- siyaset mahfeli olmuştur." (Huyugüzel, 2000: 6) diye tanıttığı bu gazete ilk yazı veya eserlerini bu gazetede neşreden "Halit Ziya, Tevfik Nevzat, Eşref, Tokadizade Şekip, Türkçü Necip, Mahmut Fuat, Bıçakçızade Hakkı, Maraşlı Kâmil, Ahmet Cemil, Baha Tevfik, Şahabettin Süleyman, Hafız İsmail, Hüseyin Rifat, Halikarnas Balıkcısı" gibi ünlü isimlerin bir nevi çıkış yeri olmuştur. Bu bakımdan Türk edebiyatı ve fikirlerinin yazılmasında İzmir'deki basın hareketleri ve "Hizmet" gazetesinin önemi göz ardı edilemez.

"İzmir, gazete ve dergileri, yöreyle ilgili konulardaki rollerinin yanı sıra bütün Türk fikir ve sanat hayatında etkili olacak faaliyetlere de sahne olmuşlardır. Halit Ziya birçok edebi yeniliği İzmir'de Hizmet gazetesindeki eserleriyle gerçekleştirirken, Necip Türkçü Türk dilinin sadeleşmesi tarihinde önemli olan fikirlerini gene aynı gazete ortaya koymuş ve bu fikirler Ömer Seyfettin vasıtasıyla Selanik'te başlayan Yeni Lisan hareketinde de etkili olmuştur. Yine Türk hicvinde yeni bir yol açan Eşref'in ünü de bu gazete ve dergiler vasıtasıyla yayılmıştır. Halikarnas Balıkcısı ise bütün Türkiye çapında sevilen ve okunan eserlerini Bodrum ve İzmir'de kaleme almış ve İzmir gazetelerinde yayımlamıştır. Bunlar, edebiyatımızda daha önce başlayan Ne-Yunanilik hareketini yaygınlaştıran eserler olmuştur" (Huyugüzel, 2000: 6).

Basındaki öneminden ve edebî faaliyetlerinden kısaca bahsettiğimiz İzmir'in dernek ve kulüplerinin fikir ve sanat hayatına olan etkilerine de ayrı bir parantez açmak gerekir. Bu kulüpler, dernekler ve meslek kuruluşları şehirdeki Türkçülük fikrinin ve milliyetçiliğin halka yansıtılmasında en önemli vazifeyi üstlenmişlerdir. Özellikle 1912 Mart'ında İstanbul'da kurulan ve ardından aynı yılın ağustosunda İzmir'de faaliyet geçen *Türk Ocağı İzmir Şubesi*'nin önemini Ömer Faruk Huyugüzel şöyle açıklar:

"Türk Ocağı'nın Mart 1912'de İstanbul'da kurulmasından sonra aynı yılın ağustosunda resmen açılmış İzmir şubesinin ilk başkanı devrinde üstat kabul edilmiş fikir adamlarından Necip Türkçü idi. II. Meşrutiyet devri İzmir'inin en önemli kültür merkezlerinden olan Türk Ocağı şubesinde Türk gençleri sık sık toplanıyor, burada düzenlenen konferans ve konserleri takip ediyorlardı. Örnek olarak Temmuz 1913'te İstanbul'dan gelen Ahmet Ağaoğlu, Hamdullah Suphi, Fuat Köprülü, Ali Canip, Aka Gündüz ve Kazım Nami gibi tanınmış isimlerin verdiği konferanslar ve Köprülü'nün Türk'ün Duası adlı şiirinin İsmail Zühtü'nün besteleri eşliğinde bir piyes şeklinde temsil edilmesi İzmir'de uzun süre yankılanan bir olay olmuştur. Bundan başka milli tiyatroların da sergilendiği Türk Ocağı, Mütareke'de Yunan işgal tehlikesi karşısında halkı bilinçlendirmek ve direnişe teşvik etmek gibi birçok konuda da önemli rol oynamıştır. Bu ocağın aktif gençlerinin daha sonra Cumhuriyet Türkiye'sinde önemli mevkiele üstlenmiş isimler olduğu da belirtilmelidir" (Huyugüzel, 2000: 8).

Türk Ocakları'nın 1931'de kendisini feshetmesi ve yerine halkevlerinin kurulmasından sonra açılan İzmir Halkevi Şubesi de hemen hemen aynı işlevleri daha etkin

bir şekilde yürütmüş, çıkardığı ve desteklediği dergilerle halkın kültürel düzeyinin yükselmesinde önemli bir rol oynamıştır. Halkevlerinin bünyesinde bulunan “Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, Ar(Müzik, Resim, Mimari) Şubesi, Gösteri(Tiyatro) Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kitapsaray ve Yayın Şubesi, Köycüler Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi gibi kuruluşlar İzmir’in sosyal, siyasi ve edebî faaliyetlere uzak kalmaması için bir hayli uğraşmış, bu çalışmaların dışında desteklemiş olduğu dergilerle, özellikle Fikir dergisi, ve düzenlediği çeşitli etkinliklerle halkın kültürel düzeyinin yükselmesinde ve diri kalmasında çok etkili olmuştur” (Huyugüzel, 2000: 8). İzmir’de bu gibi kuruluşların ve yayımların edebiyat ve sanat çevrelerine olan etkilerine kısa bir göz atıldığında oldukça canlı ve hareketli bir ortamla karşı karşıya kalınır. İstanbul’un ardından bu kültürel, edebî ve sosyal zenginliği bünyesinde barındıran İzmir’in bu kadar hareketli ve canlı bir muhit olmasını şöyle ifade edebiliriz:

“Çok geniş bir coğrafyaya sahip olması, içerisinde farklı din ve ırklara mensup toplulukların uzun süre bir arada yaşaması gibi sebeplerden İzmir, Osmanlı Devleti’nde İstanbul’dan sonra en önemli kültür merkezi olmuş; bu durum, devlet imkânlarıyla Ankara’nın öne geçtiği tarihe kadar, Cumhuriyet’ten sonra da bir süre devam etmiştir” (Huyugüzel, 2000: 10).

Büyük bir kültür hareketliliğine sahip ve edebî muhitler içinde en değerlilerinden biri olan İzmir’in önemli şairlerinden Tokadîzâde Şekip Bey de bu hareketliliğin içinde kendine yer bulmuş edîp isimlerden biridir. Kültürel ve edebî açılardan İzmir’e büyük katkıları olduğunu düşündüğümüz şâirin tasavvufi içerikli bu eserini makalede tanıtarak hem kendisine hem de İzmir’e edebî yönden tekrar bir dikkat çekmek istenmiştir.

1. Tokadîzâde Şekip Bey’in Hayatı

Tokadîzâde Şekip Bey 1871 yılında İzmir’de doğar. Tokadîzâde Mehmet Nûri Efendi’nin oğludur. Rüştîye eğitimi tamamlandıktan sonra İzmir’de önemli âlimlerden Arapça, Farsça ve edebiyat derslerini, Hristiyan bir hocadan da felsefe, kimya ve coğrafya derslerini alır. Onun Arap ve Fars dilindeki ustalığına Ruhi Nuri Sağdıç 1941 yılında Yeni Sabah’taki sohbetinde şöyle değinir: “Üstadın Türkçesi kadar Arapçası da Farsçası da kuvvetli idi. Onun bu yabancı diller vukufu; kitaptan, lügatten öğrenme değildir. Onları o dillerin edebiyatlarından kavrayıp hatmetmiştir. Acemcede Mevlana Hazretleri’ni imrendirecek nüktebâzlıklar yapardı.” Şekip Bey Mektûbî Kalemi’nde müsevvitlik, İzmir Ticaret Mahkemesi’nde zabıt kâtipliği yapar. Babasının edebiyat ve şiire olan ilgisinden dolayı küçük yaşlarda şiir yazmaya başlar ve edebiyata yönelir. Bu yönelimini 1925 yılında Süleyman Nazif’e yazdığı bir mektupta “Merhum pederim o zat-ı ali-kadiri(Ziya Paşa) pek ziyade sever, gazellerine nazireler yazar, bazı eşarını bendenize hıfzettirirdi.” (Uçman, 1984: 75) şeklinde anlatır. İzmir’de kendi etrafında oluşturduğu bir edebiyat ortamında Şule-i Edeb ve Zılâl adlarıyla iki dergi yayımlar. “Hakkında verilen kötöleme yazısı ile 1899’da İzmir Mevlevî Dergâhı şeyhi Nureddin Efendi, Hizmet gazetesi başyazarı Tevfik Nevzat, şair Abdülhalim Memduh, Doktor Taşçıoğlu Ethem Bey ve kardeşi Avukat Hasan Beylerle birlikte Bitlis’e sürgün edilir” (Uçman, 2012: 216). Verilen kararı haksız bularak saraya başvuran bu isimler bir yıl kadar sonra Nureddin Efendi dışında diğer isimlerle birlikte 1900 yılında affedilip İzmir’e döner. İkinci Meşrutiyet ilan edilmeden evvel Binbaşı Hüseyin Bey vasıtasıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne girer ve bir süre İzmir teşkilatının umumi kâtipliğini yapar. 1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilanının ardından yapılan seçimlerde Manisa milletvekili olur. Ancak 31 Mart Vak’ası’ndan sonra İttihatçıların içinde ortaya çıkan muhaliflerle birlikte bu cemiyetten istifa eder. 1912’de meclisin feshedilmesiyle tekrar İzmir’e döner ve siyaseti bırakarak ticaret hayatına atılır. 15 Mayıs 1919’da İzmir’in Yunanlılar tarafından işgali ile İstanbul’a gider ve bir sene sonra tekrar İzmir’e döner. İzmir’de kız lisesinde edebiyat öğretmenliği yapmaya

başlar. Bir dönem İzmir Belediye Meclisi azalığına seçilir. 1931 yılında kurulan İzmir Edebiyat Cemiyeti'nin ilk başkanı olur. Şekip Bey ilk çocuğu Kemal'i küçük yaşta kaybettikten sonra, ikinci çocuğu Nâsır'ın(d.1904) da tifoya tutulup 1932 yılında ölmesiyle evlat acılarına daha fazla dayanamaz ve aynı gün tabanca ile kendini vurarak intihar eder.

“İzmir Emlak ve Eytam Bankası memurlarından oğlu Nasır'ın vefatını henüz haber almadan 6 Teşrinievvel 1932 [6 Cümadelahire 1351] Perşembe sabahı bindiği tramvayda bir ecnebi "başın sağ olsun" demesiyle Şekip, "böyle baş kopsun" diye mukabelede bulunur. Müteakiben- daima arkadaşlarıyla bulunduğu – kıraathaneye gider. Arkadaşlarından biri, "Ne bu teessürün üstat, sende tabanca varmış, ver şunu" der. Şekip, "Umduğunuzu yapacak âdem ben değilim" cevabını verir. Yanındakilerden biraz uzaklaşır. Cebindeki tabancayı çıkarıp kalbinin üstüne ateş eder. Yüzüstü yere düşer. İki yumruğunu sıkarak yirmi beş dakika sonra hayata veda eder. Büyük alay tertip olunarak oğluyla beraber kaldırılıp Soğukkuyu Kabristanı'na defnedilir” (İnal 1969: 1750).

Yine bu eserde İnal'ın Şekip Bey için ifadeleri son derece dikkat çekicidir. Onun sadece ailesini veya dostlarını değil bir cemiyeti aydınlatan ve etkileyen bir birey olduğundan özellikle bahseder. Tokadizâde'nin mektubunu aynen yayımladığı sayfalardan sonra kendi düşüncelerini de kısaca şu şekilde ifade eder:

“Bazı müstesna insanlar vardır ki ziyaretleri yalnız ailelerini yahut yalnız dostlarını değil, bütün vatandaşları müteallim eder. Zavallı Şekip o insanlardandır. Hele gaybubetin ne kadar feci surette vâki olduğunu düşündükçe, insan bir şey düşünemeyecek hale geliyor. Semeri-i hayatı olan evladını kaybedince hayatını maddeten ve manen muhafaza edemeyeceğine hükmeylemesinin neticesi olarak feda-yı hayat etmesi de bu bedbaht babanın tam şair olduğuna delalet eder. Bir eser-i naçizde ‘Şuuru tam olanlar, tam şair olamazlar demiştim.’ Şimdi ne söylenecektir faydasızdır. ‘Çare ne böyle imiş hükm-i kaza’ demekten başka söyleyecek yoktur’ (İnal 1970: 1751).”

Üst kısımda Şekip Bey'in hayatı ve edebî kişiliği üzerine kısa bilgiler verilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bir bilgi sahibi olmak isteyenler Şekip Bey'in yakın arkadaşı Hüseyin Avni'nin şairin ölümünden sonra yazdığı *Tokadizade Şekip(Hayati, Felsefesi, Eserleri)* adlı esere, çok daha sonraları da Sabahattin Çığın'ın Ömer Faruk Huyugüzel danışmanlığında hazırladığı ve 1998 yılında müstakil bir çalışma olarak basılmış *Tokadizade Şekip'in Eserleri Üzerine Bir Araştırma* adlı doktora çalışmasını mutlaka incelemelidir. Adı geçen çalışmalar ve araştırmacılar dışında Şekip Bey üzerine dikkat çeken ilk araştırmacılarından biri de Abdullah Uçman'dır. Uçman 1985 yılında, Şekip'in Süleyman Nazif'e Ziya Paşa'nın *Harabat* adlı antolojisi üzerine yazdığı(1924) mektubu inceleyen bir yazı yazar. Yazı, Şekip Bey'in Ziya Paşa ve *Harabat* antolojisi hakkındaki yorumlarının öğrenilmesi açısından son derece önemlidir.

1.1. Edebî Kişiliği

Şiire Ziya Paşa ve Muallim Nâcî tesiriyle klasik tarzda şiirler yazarak başlayan Tokadizâde Şekip, 1890'lı yıllarda özellikle İzmir'de bir edebiyat çevresi kuracak kadar sanatı benimsemiş, Türkçü Necip'le beraber çevresinde üstat olarak tanınmıştır. Şiirde ağırlıklı olarak klasik tarzı devam ettirmeye çalışan Şekip Bey, Abdülhak Hamit ve Servet-i Fünûn tarzını benimseyen şiirler de yazmıştır. “İlk şiirini 1983 yılında *Hazine-i Fünûn* dergisinde “Nazire” adıyla yayımlayan Şekip Bey'in asıl edebî şahsiyeti, çıkardığı *Şule-i Edeb* dergisi ile şekillenir. Derginin müdür ve başmuharrirliğini yürüten Şekip Bey'in bu dergide yayımlanan ilk şiirleri ‘Gazel’, ‘Cenab-ı Naci'ye’ ve ‘Hâb-gâh-ı Cânânda’ adlı şiirlerdir” (Çığın, 1998: 17).

Hayatının bir devresinde Mevlevî tarikatına giren Şekip Bey'in, na't, münâcât, ilahi, nefes, gazel ve kaside tarzındaki şiirlerinde tasavvufî bir neşve ve heyecanın hâkim olduğu dikkati çeker. Özellikle bazı şiirlerinde doğru yolu bu dergâha girerek bulduğunu belirten Şekip'in bu dergâha girmeden önce yaşamadığını ima ettiği mısraları da mevcuttur.¹ Üstat Ahmet Haşim'in ifadesiyle “*nâsut âleminde yaşadığımızı düşünmeyen*” ve devamlı olarak “*bir âlem-i melekût arayan*” Tokadizade Şekip'in II. Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda yaşadıklarının etkisiyle hayattan şikâyet ettiği ve isyankâr bir anlayış içinde intihara kadar gittiği görülür. Bu ruh haline bürünmekle birlikte hayatının son zamanlarında yazdığı şiirlerin pek etkilendiği Abdülhak Hamid'in “*Makber*”indeki isyankâr havanın yansıması olduğu da ortaya çıkar (Uçman, 1984: 74). Kendi çıkarmış olduğu dergiler dışında *Malumat*, *Hizmet*, *Ahenk*, *Hıyaban*, *Muallim*, *Servet-i Fünun*, *Peyam-ı Edebi*, *Mahfil*, *İctihad*, *Sada-yı Hak*, *Yanık Yurd*, *Güneş* gibi gazete ve dergilerde şiirleri yayımlanan Şekip Bey'in yazmış olduğu nesirler de dönemin edebî meseleleriyle ilgilidir. Zaman zaman hürriyet ve istibdat gibi siyâsî konuları da ele alan sanatçı, edebiyat dergilerinde zamanın gençlerine yol göstermek maksadıyla “*Tahliller ve Tatbikler*” başlıklı şiir eleştirileri yapmıştır. Devrine göre dili ağır olan ve genellikle eserlerini Arapça-Farsça tamlamalar üzerine kuran Tokadizâde'nin yayımlanmış manzum eserleri şunlardır: “*Neşide-i Vicdan*(1909), *Reşehât*(1923), *Derviş Sözleri*(1924), *Huzur-ı Hilkatte*(1925). Bunlar dışında M. Kemal İnan'a hayat hikâyesiyle alakalı gönderdiği mektupta şu beş eserin de adını verir: *Reşehat*(II, III), *Kalender Sözleri*, *Yürek Yareleri*, *Tahliller-Tatbikler*, *Al Birini Vur Ötekine*(iki perdelik komedi)”(Uçman, 2012: 217).

2. Derviş Sözleri

Şekip Bey'in 1924'te yayımlanmış olduğu eser adından da anlaşılacağı gibi dinî-tasavvufî nitelikte bir şiir kitabıdır. “*İçerisinde aruz ve hece ölçüsünün beraber kullanıldığı 20 adet şiirden oluşan bu eserde Şekip Bey, kesretten sıyrılıp vahdete doğru yol alan bir tarikat adamıdır. Bu şiirlerin hiçbirinde karamsar ruh haline rastlanmaz*”(Çağın, 1998: 63). Kitabın başında Şekip Bey'in Mevlevî kıyafetli bir fotoğrafı bulunur. 48 sayfadan oluşan bu eser na't ile başlayıp kıt'a ile sona erer. Hece ölçüsüyle yazılan 8 adet şiir vardır. Bunların hepsi 11'li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Bu şiirler : “*İstiğrak*, *Neler Gördüm*, *Erenler Lisanından (Aynı adlı 2 şiir de)*, *Derviş Sözleri (Aynı adlı 3 şiir de)*, *Hoş Gör*” adlı şiirlerdir. Geri kalan şiirlerde ise aruz vezni kullanılmıştır. Bu kitapta iki şiir dışında bütün şiirlerde redife rastlanır. Bunlara “ -ım benim, -lar gördüm, -dır bana, -yı hoş gör, -da buldum, -yı aşkı, gönlüm, vahdet” örnek olarak verilebilir. Hece vezni ile yazılmış şiirlerin hepsinin uyak düzeni “abab, cccb, dddb...”dir. Aruz vezni ile yazılmış şiirlerin üç tanesi gazel, üç tanesi muhammes, üç tanesi kaside ve diğerlerinde tek olarak kıt'a, terkib-i bent ve terci'-i bent' nazım şekilleri kullanılmıştır. Yine şiirlerde özellikle teşbih, telmih, nida, mecaz-ı mürsel, iktibas, tenasüb, tekrar, tezat, kinaye, mübalağa, teşhis, istifham ve iştikak sanatlarına ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Kitaptaki şiirler sırasıyla şöyledir:

2.1. Na't

Hız. Muhammet'i övmek için yazılan bu şiirde onun çeşitli özelliklerinden mucizelerinden söz edilmiştir. Her bent “*Cenâb-ı Hakk gibi yoktur misalin yâ Resulullah.*” ile biter. Bu şiirde bir mısraı İzmirli Bıçakçızade Hakkı Bey'den intihal ettiğini belirtir.

¹ Bu dergâhtan ayrılmasının sebebi de görmüş olduğu bir rüyadır. Şekip Bey, görmüş olduğu bir rüyayı bahane ederek dergâhtan ayrılır.

2.2. Mersiye

Kerbela olayını ele aldığı bu mısralarda Hz. Hüseyin'in şehadetini anlatır, Muharrem ayının kendisinde uyandırdığı duyguları dile getirerek Hz. Hüseyin'in vasıflarından bahseder. Şiire "Ey şehit-i akdes..." diye başlaması ve kalplerinin ateş içinde olduğunu belirtmesi bu şiirin mesajını ilk mısralardan itibaren okuyucuya verir.

2.3. İlahi

Allah'ın kudretinden ve büyüklüğünden bahsettiği İlahi'de Allah'ın kalbindeki yerine vurgu yapar. Şiirin her bendi "Vech-i bâkidir nazargâhım benim, dâima kalbimde Allah'ım benim." beytiyle biter.

2.4. İlahi

Her bendin "Mâsivâdan el çekip Allah'ı bul." mısraıyla bittiği bu şiirde ilk İlahi'de olduğu gibi Allah'a yönelmenin ve onu kalpte hissetmenin önemi üzerinde durulur. İlk ilahiyle aynı kalıptan oluşmuştur. Bu şiirde özellikle insanın rehberinin-öğretmeninin Allah'ın yolunu gösteren bir mürşit olması gerektiği üzerinde durulur.

2.5. Cenâb-ı Mevlânâ'nın Huzûr-ı Akdesine

Adından da anlaşılacağı gibi Hz. Mevlânâ'ya olan muhabbetin anlatıldığı bu şiirde şâir, özellikle Hazret-i Mevlânâ'ya duyduğu saygıdan ve *Mesnevi*'ye olan sevgisinden bahseder. Şiirin son mısralarında Mevlana'dan alıntılan "Her çe güyem ışkra şerh ü beyan / Çün be-ışk ayem hacil beşam ez-an" sözleri dipnot olarak verilir. Cihan mülkünün terk edilip Mevlânâ Hazretleri'nin dergâhına doğruluk ve ihlas ile fakir bir derviş olarak girmenin güzelliği vurgulanır.

2.6. İstiğrâk

Bu şiir şairin tarikata giriş sürecini anlattığı ve dinî-tasavvufi şiirleri içerisinde kendisinden bahsettiği şiirlerdendir. Şiirde genel olarak tarikata girmeden önce çok cefa çektiğinden bahseden Şekip Bey, bu yola girdikten sonra maneviyata ve nura büründüğünü, kesretten sıyrılarak vahdete, Allah'a ulaştığını ve bu manevi hazzın yanında cennete olan meylinin de kalmadığını anlatır. Çok gözyaşı döktüğünü belirten şâir, çekmediği bir cefa kalmadığından bahsederek yer yer abartıya kaçır. Dergâha yüz sürerek hakikati gördüğü zaman ise artık korkacak bir bela olmadığını, korkularının gereksiz bir vesveseden ibaret olduğunu belirtir. Bu şiir Salih Saim Beyefendi'ye ithaf edilmiştir.

2.7. Kasîde

"Ekâbir-i mutasavvıfından, eâzım-ı şuârâdan Yenişehirli merhûm Avni Bey için" şeklinde üst yazı konulan şiir Yenişehirli Avni Bey için yazılmakla birlikte Ebu's-suudzade Su'üdü'l-Mevlevî Beyefendi'ye ithaf edilir. "Avni ki ser-firâz-ı kibâr-ı şuârâdan, levh-i dili ayine-i ilham-ı Huda'dır" diye başlatan şiir bir methiye niteliğindedir.

2.8. Fahriye-i Dervişâne

Bu şiirde Mevlevîliğin unsurları ve Mevlevî dervişleri anlatılmıştır. Şiir Hasan Sait Çelebi Efendi'ye ithaf edilmiştir. Her bendin sonunda "Bende-i Hazret-i Mevlânâ'yız" mısraı tekrar edilir.

2.9. Neler Gördüm

Şâir şiirde tarikata girdikten sonra hakikate ulaştığını ve gerçekleri görmeye başladığını anlatır. Derviş suretinde şeytanlar gördüğünü belirten edip için bu şiir, zahirin görünen olmadığına bir işarettir.

2.10. Gazel

Dinî-tasavvufî gerçekleri meyhane, şarap, kadeh gibi mazmunlar üzerinden anlatan şâir, Allah'ın vahdetine inanan sarhoşlardan olduğunu söyler.

2.11. Gazel

Yine üst şiirde olduğu gibi dinî- tasavvufî unsurlar mazmunlar yoluyla ifade edilir. Şâir bu şiirde özellikle kendini ve aynı yolda olanları nurlar âleminin kuşları, aşkın kederiyle gönülleri yerle bir olmuş müritler şeklinde tanıtır.

2.12. Erenler Lisânından

Dörtlüklerle ve 11'li hece ölçüsüyle oluşturulmuş bu şiir Hasan Ali(Yücel) Beyefendi'ye ithaf edilmiştir. Şiirde özellikle şairin kendilerini beladan zevk alan müptelalar şeklinde tanıtmaya dikkat çekicidir.

2.13. Erenler Lisânından

Aynı adı taşıyan ikinci şiirde üsttekinden farklı bir anlatım olmamakla birlikte Allah'a olan yakınlığın bâtında hissedileceğini vurgulayan Şekip Bey, yaratana yakınlaşmak için Tur'a gitmenin gerek olmadığını belirtir. Hakk'ı bulmak için kendilerinin eteklerine sarılmayı yeterli görüp dergâh yoluna açık bir çağrı yapar.

2.14. Derviş Sözleri

Kitaba da adını veren *Derviş Sözleri* adını taşıyan ilk şiirde şâir asıl olarak girmiş olduğu yolun güzelliğini dışa vurur. Elinden düşmediğini söylediği nurlu kadehin onu sarhoş etmediğini, aksine onu irfan bolluğuna soktuğundan dem vurur. Öte yandan kalender bir rind olduğunu ve feleğin nazını çekemeyeceğini, minnet çekerek cennete girmektense cehennemde yanmayı tercih ettiğini söyler.

2.15. Derviş Sözleri (11'li hece ölçüsü)

Aynı adı taşıyan ikinci şiirin başına ise Mevlânâ'nın "Gark-ı aşkıyem ki gark est enderin, ışkha-yı evvelin ü ahirin" adlı beyti koyulur. Bu şiirde şair kendi kalbinden aşk Sina'sının seyredilebileceğini, Allah'ı görenin sonsuz bir zevke ereceğini ve asıl anlama kavuşacağını anlatmaktadır.

2.16. Derviş Sözleri

Aynı adı taşıyan son şiir olmakla birlikte, şair içindeki nârı nûra döndüren bir sultan bulduğunu anlatır. Neşve-i hikmeti, bezm-i safâda nura batmış dostlarda bulduğunu belirttiği mısralarında yol arkadaşlarına ayrı bir yer açar.

2.17. Hoş Gör

Yunus'un vecizesi şiirin başına konularak "Ne olursan ol yine gel." lafzının yansıması olarak oluşturulan bu şiirde şâir, her hatayı hoş görebileceklerini belirtmek ister. Şiir,

Hakk'dan gelen belayı hoş görmemiz gerektiğini ifade eden teslim kavramının yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.18. Gönlüm

Şekip Bey'in dergâha girmesiyle gönlünde nasıl bir değişim olduğunu yansıttığı mısralarında bu değişimin zevkini akılların alamayacağını, bunun ilahi bir sarhoşluk olduğunu ve aşk derdiyle inleyen gönlünün nasıl mesrur konuma yükseldiğini haykırır.

2.19. Vahdet

Allah'ın birliğinin özellikle vurgulandığı bu şiirde şâir, Allah'ın varlığına karşı bir şüphesi olmadığını ancak bu vahdetin esrarının bilinemeyeceğinden bahsediyor.²

2.20. Kıt'a

Kitabın son şiiri olan kıt'ada Şekip Bey, ruhların yüce ve yakıcı seslerle "arş-ı a'lâya" çıktığını ve bunu görenlerin mâsivadan hâlâ nasıl tecerrüt etmediklerini sorgular.

3. Eserin Latin Harflerine Aktarımı

Tokadizâde Şekip

Derviş Sözleri

Naşiri: Bâb-1 Ali Caddesi'nde "Suhulet" Kütüphanesi sahibi Semih Lutfi

3.1. Na't

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'illün Mefâ'ilün)

Celi her yerde envâr-ı cemâliñ yâ Resûla'llâh,
Cihân meşhûn-ı 'aşk-ı bî-zevâliñ yâ Resûla'llâh,
Me'âl-âmûz-ı hâkdır her maqâliñ yâ Resûla'llâh,
Kemâlât oldı hayrân-ı kemâliñ yâ Resûla'llâh,
Cenâb-ı Hâk gibi yoqdur mişâliñ yâ Resûla'llâh*³

Sümüvv-i hilqat-ı kudsiyyeñiñ hayrânıdır eflâk,
'Ulüvv-i şânıñiñ bürhân-ı bî-mânendidir "Levlâk",
Kemâl-i rif'at-ı zâtıñ degil küncide-i idrâk,
Meleklerdir huzûr-ı 'izz ü iclâliñde rû-ber-hâk
Cenâb-ı Hâk gibi yoqdur mişâliñ yâ Resûla'llâh

'Ulüvv-i pâyeyiñ mir'âtı "Subhâne'lezi esrâ",
Şeref-yâb-ı cemâl-i aqdesiñdir bezm-i "Ev ednâ",
Liqâ-yı hikmetiñ pîrâyedâr-ı feyz-i 'Mauhâ'
Seni tavşif için bilmem ne yazsun hâme-i şeydâ;
Cenâb-ı Hâk gibi yoqdur mişâliñ yâ Resûla'llâh.

² Başka bir açıdan bakılırsa bu mısraların Şinasi'nin Münacat'ındaki "Göremez zatını mahlûkunun âdi nazarı/ Hisseder nurunu amma basiret basarı" mısralarıyla ne kadar yakın olduğu görülür. Yine inanın ince bir şekilde sorgulandığı göze çarpar.

³ Bu mısra İzmirli Fazıl-ı muhterem Bıçakçızâde Hakkı Bey Efendi'nindir.

Penâgâh-ı ‘avâlimdir der-i pür-feyz-i ihsânî,
 İlâhî bir tecelligâhısın elţâf-ı Raĥmân’ın,
 Şüküh ü şânînin burhân-ı Yezdânesi Qur’an’ın,
 Bütün sükkân-ı arz ü âsumân olmaz mı ĥayrânî,
 Cenâb-ı Ĥaĥ gibi yokdur mişâliñ yâ Resûla’llâh.

3.2. Mersiye ⁴

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün)

Ey şehîd-i aĥdes, ey sıbt-ı Nebî-i Zü’l-celâl!
 Geldi yevm-i riĥletîñ olduĥ bütün ber-geşte-ĥâl
 Ķalbimiz pür-süzdür, çeşmânımız pür eşk-i âl,
 Oldu yâd-ı fâci’ândan ĥüzne müsteĥraĥ ĥayâl;

Zaĥmdâr-ı tiĥ-i bî-dâd olduĥın demdir bugün,
 Bir dem-i derd ü belâ, bir yevm-i mâtemdir bugün;

Ķurretü’l-‘ayn-ı Nebî-i müctebâsın yâ Ĥüseyn,
 Mefĥar-ı âl-i Cenâb-ı Muştafa’sın yâ Ĥüseyn,
 Vâriş-i şân-ı ‘Aliyyü’l-Murtezâ’sın yâ Ĥüseyn,
 Âh kim ĥurbân-ı aĥkâm-ı ĥazâsın yâ Ĥüseyn,

Rûĥ-ı şâfım yâd-ı pür-süzünle ĥâlâ nâle-sâz,
 Âh o demler, âh o fâci vaĥ’a-i ĥâtır-güdâz.

Ben naşıl olmam sirişk-âlüd-ı mâtem bî-ĥarâr,
 Ĥün içinde teşne-leb itdiñ bu ‘âlemden güzâr.
 Olsa lâyıĥdur bugün rûĥ-ı Muĥammed ĥiry-e-bâr
 Ey Nebî-siret, meâlî-perver ü Ĥaydar-vaĥâr

Sen şehîd oldun yıĥıldı Ka’be-i ‘ulyâ-yı Ĥaĥ
 Meşhedînden oldu vâşıl Ĥaĥĥa vâveylâ- yı Ĥaĥ.
 Ĥaĥĥı dest-i mel’anet kârende eylerken tebâĥ,
 Çehre-i ĥudsî-i ĥikmet elbet olmuşdur siyâĥ;

Tâ-be maĥşer vaĥ’a-i dil-süzünin ĥiryâmıyız,
 Biz bu ĥükm-i cân-güdâz-ı ĥudretin ĥayrâmıyız.

Şavletin lertzân iderken ĥaşm-ı bî-imânîni,
 Görmüş olsaydı eb-i zî-necdetin cevlanîni,
 Dirdi taĥbil eyleyüp şemşîr-i ĥün-efşânîni,
 Ĥalka pek merdâne gösterdiñ ‘ulüvv-i şânîni,

Âferin ey ĥahramân-ı zî- mehâbet âferin,
 Dest-i pür-zürünle fâĥr itsün şu seyf-i âteşin.

⁴ Bu mersiyei İstanbul’un efazıl-ı ulemasından üstat muhterem Tahirü’l-Mevlevi Bey Efendi tarafından çıkarılan Mahfil risale-i ilmiyye vü edebiyesiyle neşretmeiştim. O sırada vatanımız Yunan mezalimiyle inliyordu.

İtmediñ dünyâya tenzîl-i nigâh-ı iltifât,
Merg-i hâ'ilden hâzer göstermedüñ, itdüñ sebât,
Oldı hayrân-ı 'ulüvv-i ictihâdın kâ'inât,
Mevt-i pür-şânınla bulduk başka bir feyz-i hayât,

Sen şehîd olduñ şehâdet aldı şân-ı berterin
İtdi te'mîn-i zafer Hakk'a o mel'un-ı mehîn

Sâha-i heycâda ey şîr-efgen-i Haydar-tüvân,
Zür-ı 'Azrâ'il'i her darbeñle eylerdiñ ayân,
Berk-i şemşiriñ iderkeñ haţf-ı çeşm-i âsmân,
Dirdi hayretlerle havl-i 'arşdan kerrübiyân

Rezm-i şirâneñle şânın oldı bâlâ-ter seniñ,
Vâlidin 'ukbâda elbet iftihâr eyler seniñ.

Mağşadın şâyeste-i tağdis idi, fikriñ sedid
Oldı her kavliñde, her fi'linde 'ulviyyet pedid
Halka beht-âverdi izhâr itdigiñ 'azm-i şedid,
Mevti bî-bâkâne istihrâk idüp olduñ şehid;

'Arş-ı nûr-âgini iclâl oldı kabr-i berteriñ,
Fevk-i idrâkindedir qudsiyyetiñ hâkileriñ

Şimdi her yer giryezâr-ı Kerbelâ'dır yâ Hüseyñ,
Şimdi her ses bir enin-i gam-fezâdır yâ Hüseyñ,
Pür-tesir sen de ağlarsañ revâdır yâ Hüseyñ,
Mâcerâ hâlâ o fâci' mâcerâdır yâ Hüseyñ!

Biz bugün maḥkûm-ı ye'siz, pek perîşânız yine,
Âh-ı dem-sâz-ı enin-i ye's ü hüsrânız yine.

3.3. İlahi

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

Oldı minhâc-ı hüdâ râhım benim,
Yok Hudâ'dan başka dil-hvâhım benim,
Nürdandır kalb-i âgâhım benim,
'Aşkımuñ bürhâdır âhım benim,

Vech-i bâkidir nazargâhım benim,
Dâ'imâ kalbimde Allâh'im benim.

Zerreler olmuş birer mir'ât-ı Haḫ,
Ay, güneş, encüm bütün âyât-ı Haḫ,
Bence yokdur hâcet-i işbât-ı Haḫ,
Her cihetden rû-nümâdır zât-ı Haḫ,

Vech-i bâkidir nazargâhım benim,
Dâ'imâ kalbimde Allâh'im benim.

Hü diyüp itdim rahîk-i ‘aşkı nûş,
Şevkden oldum ser-â-pâ şu’le-pûş,
Hak-perestem, Hak direm olmam hamûş,
Şimdi yok karşımda bî-ma’ni nukûş,

Vech-i bâkîdir nazargâhım benim,
Dâ’imâ kalbimde Allâh’ım benim.

Şevk-i rü’yetten gönül pür nûr u nâr
Başka bir hâletle rûhum bî-çarâr
‘Âşıkım, destimde yokdur ihtiyâr
Olmamağ mümkün mü bilmem cezbedâr

Vech-i bâkîdir nazargâhım benim,
Dâ’imâ kalbimde Allâh’ım benim.

3.4. İlahi⁵

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

Hakka işâl eyleyen şeh-râhı bul,
‘Âlem-i keşretde vahdetgâhı bul,
Sikke-pûş ol zevk-i evvâ’llahı bul,
Gel harîm-i ‘aşka gir dil-hâvhı bul,
Mâsivâdan el çeküp Allâh’ı bul

Rehberiñ bir mürşid olsun Hak-nümâ,
Sen de idrâk et nedir feyz-i Hudâ,
‘Ârif ol, ser-mest-i vecd ol dâ’imâ,
Kalma bir dem zevk-i vuşlatdan cüdâ,
Mâsivâdan el çeküp Allâh’ı bul.

3.5. Cenâb-ı Mevlânâ’nın Huzûr-ı Akdesine

(Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün)

Es-selâm ey ‘azamet-i per lâhût-i mesîr
Hak-nümâ ‘ârif-i esrâr-ı ledün hazret-i pîr!

Cezb inzâr idiyor cebhe-i rahşânında
Dâ’imâ şa’şa’a-i feyz-i Hudâvend-i kâdir

Olamaz südde-i iclâlîne peyveste nazar,
İremez mertebe-i kadriñe idrâk-i kaşîr,

Saña muhtaş gibidir mevki’-i kudsiyyetde
Bu mu‘azzam, ebedî kevkebe-i ‘âlem-gîr.

⁵ Bu iki ilahi üstad-ı musiki şâdet-meâb İzmirli Rakım Efendi tarafından bestelenmiştir.

alıyor pîş-i nigâhımda siyeh bir nota
Neyyir-i şanıña nisbetle seniñ mihr-i münir.

O ne iclâl-i mu'allâ ki mu'azzam nâmıñ
Her ne dem olsa şeref-bağş-ı zebân-ı tevķir.

İner âvâze-i tadîs-i melâ'ik hâke,
Hâkden 'arşa çıkar şavt-ı bülend-i tekbir.

'Aks-i didârıña ey şems-i ilahî pertev!
Levh-i tâbân şeref-i cebhe-i 'arş olsa cedir.

Bir büyük âyet-i rahşende-i Ha'dır vechiñ,
alb-i udsi güheriñ Ka'be-i 'ulyâya nazir.

Hacerü'l-esved olur ma'kes-i nür-ı Yezdân
Nâmıñı levha-i hürşide idersem taħrîr,

Râz-ı "İllâ" yı görüp vech-i kemâliñde
Eyledim albi temâşil-i sivâdan taħtir.

Baňa her yerde cemâl-i ezeldir manzûr,
Çeşm-i cânım olalı sāye-i feyziñde başir.

Mebde'-i vaşf-ı bülendiñde düşer 'acze lisân
Oldı burhân-ı kemâliñ şu kemâl-i taşir.

Gıbta-bağş olsa da Hassân'a zebân-ı vaşfım
Bulamam şân-ı semâviñe muvâfık ta'bir.

Andırır mu'cize hazret-i rûh-ı (...
Nuk-ı pâkiñde ki vardır o semâvi te'şir

Nür-ı Ha'dan iki 'ummân-ı güher meşhûndur
Mağz-ı ur'an ile divân-ı mu'allâ-yı kebir.

Öyle bir ma'kes-i didâr-ı ezeldir vechiñ
Ki hayâliyle ider dide-i Ha-bini arir.

Bütün erbâb-ı nühâ tâbi'-i fermânıdır;
Saňa mağşûş bu yârâ-yı bülend-i teşir

Ser-i hâmemde olur nür-ı ilâhî rahşân
Her ne dem şa'sa'a-i şanıñı itsem taşvir

Zerre-i kemteri hürşid ile hem-hâl itmek
Nazar-ı ades-i feyâzıñ için emr-i yesir.

Edeb-âmüz olarak sâlik-i rüşen-güheri
Neşve-i üns ile elbette idersiñ dil-sir

Yed-i 'ulyā-yı 'ināyetle idüp ref-i niķāb
Çeşmimi çehre-i maķsūd ile itdin tenvīr.

Olsa ma'rūz-ı nigāh-ı keremiñ bir laħza
Mūr-ı bī-ṭāķat-i nā çize gelir ķudret-i ŧır.

Nār-ı 'aşķıñla yanan mevķi'-i cem'ü'l-cem'e
İrişüp feyz-i Ħudā'dan olur elbette ħabīr.

Raşħa-i luṭfuñı âteşkedeler alsa olur
Şaħn-ı Firdevs-i mu'allā gibi şādāb u nezīr

Öyle bir 'aşķ ile merbūṭum ezelden ki saña
Cānib-i aķdes-i Mevla'dan edilsem taħyīr;

Terk idüp mülk-i cihānı olurum dergehiñe
Şıdķ u ihlās ile elbet yine dervīş-i fakīr.

Bezmiñiñ maħrem-i bī-hūşı olan ehl-i ħuzūr
İstemez neşvesini şaħv ile itmek tağyīr.

Doldu envār-ı kemāliñle fezā-yı rūḫum
Çeşm-i 'aķlım olamaz zulmet-i evhāma esīr.

Öyle müstağraķ-ı vecdim ki ħarāmıñla seniñ
Görünür çeşmime gülzār-ı şafādār sa'ir.

Sen benim pīr-i emel-baħş u keremķarımsıñ
Ben seniñ dergeh-i cūduñda meded cūy-ı ħaķīr.

'Aşķı ezvāķ-ı bülend ile sen itdiñ idrāk,
'Aşķı idrāk-ı bülendiñle sen itdiñ tefsīr.⁶

Rām olup cezbe-i 'aşķıña ecrām-ı semā'
Dā'imā devr ile itmekte semā'-ı tanzir

Türbet-i pāķıña her laħza selām-ı bī-ħad
Olsun ey ħavş-i nebī sīret-i ħūrşid-zāmīr.

3.6. İstiğrak

(11'li hece ölçüsü)

Edib-i Mevlana-perest, mahrem-i ruh u vicdanım Salih Saim Bey Efendi'ye

Çoķ gözyaşı döküdüm ben bu 'ālemde,
Dimem çekmedigim bir cefā ķaldı,

⁶ Her çe güyem ışkra şerh ü beyan
Çün be-ışķ ayem hacil beşam ez-an
Cenab-ı Mevlana

Fakat hâkîkati gördüğüm demde,
Zann itme korğduğum bir belâ kaldı.

Âlevli çöllerde gezdim, dolaşdım,
Cehennemden kopmuş dağlardan aşdım,
Nihayet dergeh-i pîre ulaşdım,
Gamım yandı, rûhum pür-şafâ kaldı.

Ben o vahdetgehde uyduum cânlara,
Şarâb-ı vuşlatla mest olanlara,
Cezbelerle çıkdım âsmânlara,
Fevkimde me'âl-i kibriyâ kaldı.

Yanık yürekleri inledirken ney,
Âteşden kadehle içmişdim bir mey,
O anda gözümde silindi her şey,
Karşımda Cenâb-ı Mevlânâ kaldı.

Sen o bezme gel de gör 'ayş u nüşı,
Cibrîli mest itdi câm-ı pür-cüşı,
Olunca zevkiniñ bende bî-hüşı,
Gözümde ne dünyâ ne 'uqbâ kaldı.

Erenlerin ben de gezdim bâğında,
Ne nağmeler duydum her bucağında,
Başka ses yok, şimdi 'aşk ocağında
Yalnız "Hû" diyen bir şadâ kaldı.

Varlığım toplandı nûra büründü,
Yükseldi, yükseldi 'arşa süründü,
Şonra her ne varsa bende göründü,
Elimde mir'ât-ı mücellâ kaldı.

Bir şüretde gördüm divi, melegi,
Ayağlar altında buldum felegi,
Cehennemi şandım âteşböcegi,
Cennete meylimde bî-ma'ni kaldı.

Çehre-i hikmete diğğatle bağdım,
Manîkî terk itdim, 'aklı bırağdım,
"Hû" bir âteş oldu kendimi yağdım,
Ne "Lâ" diyebildim ne "İllâ" kaldı.

3.7. Kaside

(Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün)

*Ekâbir-i Mutasavvıfından Eâzım-ı Şuâradan Yenişehirli Merhûm Avni Bey İçin
Necip, fazilet-mend edibimiz Ebü's-suudzade Su'udü'l-Mevlevi Bey Efendi'ye*

‘Avnî ki ser-efrâz-ı kibâr-ı şu’arâdır,
Levh-i dili âyîne-i ilhâm-ı Hudâ’dır.

Mefhûm-ı dehâ tâb-ı cebîninde pedidâr,
Nazmında temâşil-i hikem şa’şa’a zâdır

İcâz âna bir mevhibe-i menzil-i Kur’ân
İlhâm âna bir ‘âşîk-ı ferhunde liqâdır

Tab’ımca benim zenzeme-i dil-keş-i tesnîm
Şî’rindeki âheng-i şafâ-bahşâ fedâdır

Üstâd-ı sema kevkebe kim tâb-ı hayâlî
Reşk-âver-i hürşid-i bahâr olsa revadır

‘İrfân u edeb mekteb-i feyzinde sebak-hvân
Bâbında nühâ müntazır-ı luţf u ‘atâdır

Mir’ât-ı mücellâ-yı zamîrinde dem-â-dem
Esrâr-ı hafâ-hâne-i hû cilve nümâdır

Her bahş-ı taşavvufda o üstâd-ı muhaqqak
Bir kudret-i külliye ile ‘ukde-güşâdır

Bir hâver-i hikmetdir onunñ tab’-ı bülendi
Füşatıña efkârı da mağbûţ-ı fezadır

Âfâk-ı ma’ânîye cebininden ağan nûr
Elvâh-ı ma’âlî yaradan tâb-ı dehadır

Her nüktesi bir dürr-i girân-mâye-i taḥkîk
He mışra’ı bir mevce-i deryâ-yı şafâdır

Vermiş ona şevk-i ebedî nağme-i “Bîşnev”
Bî-gâyet olan vecdine bâ’iş o nevadır

Mânend-i ney-i cezbe fezâ kilik-i bülendi
Bir hâlet-i kudsiyye ile nağme-serâdır

İtmez mey şu hâkîleri cüşân u huruşân
Te’şîri ki vecd-âver-i sükkân-ı semadır

Maḥşûş oña luţf u kerem-i pîr ile el-ḥak
Bir başka şafâ, başka nevâ, başka edadır

Bir mazhar-ı Ḥak’dır ki o pîr-i hikem-âmûz
Hâk-i derine ins ü melek nâşîyesâdır

Ey tâlib-i iḥsânı o müncî-i celiliñ
Ney-i emeliñ çâresi teslim ü rızâdır

Küncide-i idrâk olamaz bahş-i hâkîkat
Dîvâne-i esrârî gürûh-ı 'uqâlâdır

Ey 'aklı iden bedraka-i Ka'be-i makşûd
İdrâkîñ o yollarda mesâ'isi hebadır

Bir başka revşdir bu ki 'aklıñ ona karşı
Evzâ'ı cehûlâne, telakķisi haţadır.

Ta'zîm ile gel dergeh-i Mollâ'ya dahîl ol,
Ögren o naşıl merkez-i iclâl-i 'alâdır

Bir kerre iren şıdķ ile iqbâl-i duhûle
Bir mûr-ı hâķîr olsa da bî-havf u recâdır

Kim girse olur nâ'il-i hesti-i mü'ebbed
Maĥkûm-ı fenâ varsa o dergehde fenadır

Hep müfteķiriz himmet-i kudsîyye-i Pir'e
Emrâzına rûĥun nîgeh-i luţfı şifadır

Her şavt-ı kerâmet eşeri 'arş-ı Hudâ'dan
Bir müjde-i kudsî ile 'uşşâķa nidadır

Luţf ile be-kâm olmayanıñ sem'ine efsûs.
Âvâze-i erbâb-ı hüdâ yâ esefâdır.

Baķ rûtbe-i irşâdına çeşm-i dil ü cândan
Hâssîyyeti her nazra seniñ selb-i 'imâdır.

Her himmetiniñ ġâyesi âsîb-i kazâdan
Dervîş-i meded-hâhına te'mîn-i rehadır

Biñ câna degen cezbe fezâ-neşve-i ĥikmet
Ser-mest-i mey-i 'aşķına iĥsân-ı Hudâdır

'Ummâñı görür kaţre-i nâ-çîz ile hem-hâl
Her kim ki o deryâda şafâ-yâb-ı şenâdır.

Te'şîr-i ġarâm ile yanan ehl-i kemâle
Mefhûm-ı fenâ devlet-i 'uzmâ-yı bekadır

Reşķ itse felek merkadiniñ hâkine çok mu?
Her zerresi bir şems-i ezel-tâb-ı hüdâdır

Bir lem'a-i Hâķ'dır o büyük 'arş-ı hâkîkat
Cibrîl'e metaf olsa bu hâl ile sezadır

Memdûĥum olan hazret-i 'Avnî ki müsellem
Bir hâķ ile şâyeste-i tekrîm-i şenâdır

Luṭf ile mübeşşirdir onun işte bu yüzden
Levh-i dil-i tâbendesi bî-zeng-i sivâdır

Ey şâ'ir-i 'ulvî hükemânîñ, üdebânîñ
Kâmetleri hürmetle huzûruñda dü-tâdır

Ummân-ı taşavvufdur o dîvân-ı celîlîñ,
Her hikmeti bir gevher-i bî-mişl ü behâ

Bî-tâb u hâkîr olsa da en şâf u şamîmi
Âvâze-i tekrîm-i cinânım bu şadâdır.

Takşîrini 'afv eyle ki hayrân-ı kemâlîñ
İclâlîñe bir vâşîf-ı âzâde riyadır

Yağsın dilerim nûr-ı Hudâ kabriñe her ân
Şoñ sâniha-i kilik-i nîzârım bu du'âdır

3.8. Fahriye-i Dervîşane

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

Ibn Mevlana Muhterem Hasan Sait Çelebi Efendi'ye

Târek-i debdebe-i dünyâyız,
Server-i 'âlem-i istîgnâyız,
'Ârifiz 'ârif-i müstesnâyız
Cezbe-i 'aşk ile hep şeydâyız,
Bende-i Hâzret-i Mevlânâ'yız.

Pîrimizdir bize âyîne-i Hâk,
Sebâk-âmûz-ı kemâl-i muṭlaq,
O ider feyze bizi müstağrak,
Hep deriz yek dil yek cân olarak
Bende-i Hâzret-i Mevlânâ'yız

Çonamaz gerd-i keder bâlimize
Nâ'iliz en büyük âmâlimize
Çeşm-i hâsretle bakıp hâlimize
Kudsîyân-ı reşk ider iqbâlimize
Bende-i Hâzret-i Mevlânâ'yız

Hem-demiz, yâr-ı kâdimiz meyle,
Bozmayız zevkimizi bir şeyle,
Cûş idüp sâgar-ı pey-der-peyle,
Çıkarız 'arşa nevâ-yı neyle;
Bende-i Hâzret-i Mevlânâ'yız.

Bize vecd-âver olan bezm-i sürur,
Mest ider 'aşkı, itmez maḥmûr,
Meyimiz, câm-ı tarab-zâmız nûr,

Qalmayız şevk ü şafâdan mehcür;
Bende-i Hâzret-i Mevlânâ'yız.

İdeli dergehini cā-yı penâh
Neşve-i hikmete olduĝ âgâh,
İtdi pervâne bizi nür-ı ilâh,
Hem döner hem ideriz şevk ile âh;
Bende-i Hâzret-i Mevlânâ'yız.

3.9. Neler Gördüm

(11'li hece ölçüsü)

Sırr-ı hâkîkate mahrem olunca,
Bir kaşre şeklinde 'ummânlar gördüm,
Merdân-ı Hudâ'ya hem-dem olunca,
Dervîş şüretinde sultânlar gördüm.

Bu gülşeniñ baqmam çiçeklerine,
Meyl itmem hezâr-ı nağme-kerine
Ben o çiçeklerde şebnem yerine,
Semâdan damlamış al kıanlar gördüm

Qolayca inanmam, isterim bürhân,
Zâhire aldanmaz erbâb-ı 'irfân,
Gönlümdeki derde ararken dermân,
Ben kendimden hasta Loqmânlar gördüm.

Her söze kıanarsañ düşersin derde,
Felâketle kıalkar gözün den perde,
Dünyâ dediğimiz bu süfli yerde,
Cibrîl'e beñzeyen şeytânlar gördüm

Neler itdi neler bu felek baña,
Hayretde kıalırın söylesem saña,
Nûh'un gemisinde degildim ammâ,
Oña dehşet virir tûfânlar gördüm.

Yıldızım düşküdü, tãli'im küskün,
Muzlimdi eyyâm-ı hayâtım bütün,
Erenler elimden tutdılar bir gün,
Şanlı demler sürdüm, devrânlar gördüm.

Çehre-i maşşüdü gören bî-nikâb,
Dünyâyı 'uqbâyı eylemez hisâb,
Bâde-i hikmetden olup neşve-yâb,
Darını(dareyni) bir pûla şatanlar gördüm.

Bâb-ı Hâk açıkdır merd-i âgâha,
Cândan geçenlerdir iren Allâh'a,

Ḥaḳīḳat yolundan ben bu dergāha,
İstekle gelmiş ḳurbānlar gördüm.

3.10. Gazel

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

Cilvegehdir çehre-i maḳşüda 'işret-hānemiz,
Bî-ḳarār-ı zevḳ-i rü'yettir dil-i divānemiz.

Öyle 'ulvî-pāye rindān-ı ilāhîyiz ki biz,
Ḳudsiyāndır feyz-hāh-ı cür'a-i peymānemiz

Bizim ünsā ünsümüz hem-sāye-i 'arş-ı berīn,
Maḥrem-i nādî-i "Ev-ednâ" degil bigānemiz.

Baḥr-ı bî-pāyān-ı feyziz olsa lāyıḳdır bizim,
Zîynet-i tâc-ı semâ her gevher-i yek-dānemiz.

Ṭâ'ir-i ḳudsî-demiz her dem nevâ-perdâz hû,
Zîver-i nahl-i tecellîdir münnevver lānemiz.

Şem'-i ḥalvet-hāne-i Ḳudüs'üz ki evc-i 'aşḳda,
Şeh-per-i Cibrîl'e fâ'ıḳdır per-i pervānemiz.

Biz raḥîḳ-i vaḥdetiñ ser-mest-i bî-ārāmıyız,
Şayḫa-i tekbirimizdir na'ra-i mestānemiz.

3.11. Gazel

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

Derk iden zevḳini ünsiyet-i rindānemiziñ
Yüz sürer südde-i iḥsānına meyḫānemiziñ.

Ḳamaşır, dîde-i ḥürşîd nigāh eyleyemez
Tâbiş-i cevher-i 'ulviyyesine peymānemiziñ

Şu'le-i şem'-i hüdâyız ki olur süt-re-i nūr
Fevḳ-i kevneyne, dilerseñ peri pervānemiziñ.

Dil-ḥarāb-ı ḡam-ı 'aşḳız ki riyāz-ı melekût
Reşḳ ider sāḫa-i pür-feyzine vîrānemiziñ

Ṭâ'ir-i 'ālem-i nūruz ki revān-ı aḳṭāb
Şevḳ ile ṭâ'if-i pîrāmenidir lānemiziñ

Ġaşy ider rûḫunı erbāb-ı yakîniñ elbet
En küçük nükte-i rengîni de efsānemiziñ

‘Aql ider neşve-i hikmetle taḥarrî-i cünûn
Olsa esrârına maḥrem dil-i dîvânemiziñ.

3.12. Erenler Lisanından

(11’li hece ölçüsü)

Genç muktedir edibimiz Hasan Ali Bey Efendi’ye

Ne ḥâletdir bilmem biz bu dünyâda
Belâdan zevk almış mübtelâlarız,
Başımız südde-i bâb-ı rızâda,
Tevekkül ehline pişvâlarız.

Ezelden münceli hidâyet bizde,
Ehl-i isti’dâda ‘inâyet bizde,
Bidâyet bizdedir, nihâyet bizde,
Mebde’e, maâda âşinâlarız.

Nür-ı zâtı bulduk her şeyde ‘ayân,
Yanımızda ḥaḳḳa bâṭıl da bürhân,
Dem geldi okutduk nâḳûsa ezân;
Başka bir vâdide pârsâlarız.

Ehline ‘ayândır bu sözdeki râz,
Onu bilen bilir, herkes aḥlamaz.
Yanımızda birdir ḥaḳîḳat, mecâz
Ṭarîḳ-i hikmetde muḳtedâlarız.

İdrâki ḥâlimiz, kâlimiz yaḳar,
Yanımızdan etsin ‘âḳiller firâr,
Âteşden yapılmış sefinemiz var,
Baḥr-ı ḥaḳîḳatde nâ-ḥudâlarız.

Ġâlib geldik girüp nefis ile cenge,
İltifât itmedik nâm ile nenge,
Yek rengiz girsek de günde biñ renge
Gizli işimiz yok, bî-riyâlarız.

Dünyâ ile ‘uḳbâ müsaḥḥar bize,
Zâhiren beñzeriz gerçi ‘acize;
Ḥaḳḳı bul şarıl da etegimize
Ka’be-i vaşl için reh-nümâlarız.

3.13. Erenler Lisanından

(11’li hece ölçüsü)

Naşib almayanlar feyz-i ezelden
Yer bulmaz meclis-i dendanemizde

Bir daha ayılmaz, “Hü” diyüp çeken,
Muhabbet cāmını meyhānemizde.

‘Ārif ol da terk it bu dü nebūdu
Bezmimizde ara feyz-i şühūdu,
Dem gelir görürsün vech-i maşşūdu,
Nūr içinde dönen peymānemizde

Haqq’ı görmek için gitmeyiz Tūr’a,
Maḥremiz “ene’l-Haqq” diyen Maşşūr’a,
Qalbimiz yakındır, baqmayız dūra,
“Kenz-i maḥfi” bulduq virānemizde.

Raḥik-i vaḥdete qanan erleriz,
Nādī-i elestī anan erleriz,
Muhabbet nārına yanan erleriz,
Nā-puhte bulunmaz miyānemizde.

Mey olduk, âteşden qadehe aqdıq,
Şoñra o qadehle kendimiz qağdıq,
Zāhiri maḥv itdik, bātını yağdıq,
Bunlar da var bizim efsānemizde.

Yek rūḥ u yek teniz, bilmeyiz hilāf,
Başka bir feyz ile olduk sine-şaf,
Cezbelerle her gün ideriz tavāf,
Biz Ka’beyiz dil-i divānemizde.

‘Ālem-i zevqimiz başka ‘ālemdir,
Mestine ḥaqqıkat sırrı mülhemdir,
Bize maḥrem olan Haqq’a maḥremdir,
Oña biğānedir biğānemizde.

3.14. Derviş Sözleri

(11’li hece ölçüsü)

İlāhī bir mestem, liqā-yı maşşūd,
Mir’āt-ı şāğardan ‘ayāndır baña,
Onuñla Haqq-binim, şu feyz-i şuhūd,
Pek büyük bir luḥf-ı Yezdān’dır baña.

Cezbe-i ‘aşq ile çoşduğum zamān,
Gönlümü şanırım bir qoca ‘ummān,
Olurum kendime kendimde ḥayrān,
O ḥālimde hem-dem pīrāndır baña.

Elimden düşmeyen şu cām-ı pūr-nūr,
Mest ider ‘aşığı eylemez maḥmūr,
Onuñla içdigim şarāb-ı ḥahūr,
Māye-i füyüz-ı ‘irfāndır baña.

Cibrîl'i ğaşy ider rûbab-ı ğalbim,
 Hâğķın nîdâsıdır hiğâb-ı ğalbim,
 Hürmetle oğurum kitâb-ı ğalbim,
 Nür ile yazılmış Ğur'an'dır baña.

Muhabbet yolunda çekdigim cefâ,
 Semâvî rûhumda baĥş ider şafâ.
 Onuñla pür-vecdem derd-i ibtilâ,
 Rabbimden en büyük iĥsândır baña.

Ağl ile mantıķa bir zamân ğandım,
 Gölgeyi vücûd-ı ğakîķi şandım,
 Varlık yokluk imiş şimdi inandım;
 Yoklukdaki varlık bürhândır bana

Şu'un-ı 'âleme diğķatle bağmak,
 İdrâk-i dürüstü yağar muĥakķağ,
 Beni 'âķil bilen aldanır muĥlağ,
 Dîvâne demekde bühtândır baña.

Rind-i ğalenderem yokdur bunda şek,
 Nâzını çekemem; añlasun felek,
 Cehennemde yanmağ minnet çekerek,
 Cennete girmekden âsândır baña.

3.15. Dervîş Sözlere

(11'li hece ölçüsü)

Ğarķ-ı 'aşķiyem ki ğarķ est enderîn
 'İşķhâ-yı evvelin ü âĥirin
 Mevlânâ Efendimiz Hâzretleri

Baş kesüp de girsün dergâh-ı pîre
 Arayan Ka'be-i 'ulyâ-yı 'aşķı,
 Gösterirler merd-i rûşen-zamîre
 Zât-ı Mevlânâ'da Mevla-yı 'aşķı.

Ben o vahdet-gehde gözümü açdım,
 Hâğ dedim nuķûş-ı sivâdan kaçdım,
 Yükseldim, ervâĥa nürümü şaçdım
 Bir anda devr itdim fezâ-yı 'aşķı.

Hepsiniñ bâķidir zevķi vicdânda,
 Neler gördüm neler bezm-i 'irfânda,
 Naĥl-i tecelliye döndüm bir anda,
 Tağdis ile giyüp ridâ-yı 'aşķı.

En büyük zevķimdir yanmağ, tutuşmağ,
 Âteşden ğorkum yok bu bir luĥf-ı Hâğ,

Cehennem görseydi ürkerdi muṭlaḡ,
Gülerek geçdiğim şahrâ-yı ‘aşkı.

Naşîbim büyükdür feyz-i kudretten,
Gözümde eşer yok hâb-ı ğafletten,
Vecde müstağrakım zevk-i rü’yetden,
‘Âlem bende görsün şafâ-yı ‘aşkı

Vücûd-ı şûrumu itsem de ifnâ’
Derd-i mühlikimden etmem iştikâ’,

Onuñla mes’ûdum, hürremim aşlâ
İstemem, istemem devâ-yı ‘aşkı.

Bu ‘âlemde Hâḡ’la ḡaḡ olan merde
Bir odur görünen semâda, yerde,
Gözleriñde yoksa seniñ de perde
Gel sînemde seyr it Sînâ-yı ‘aşkı.

Hâḡkı gören zevk-i câvidâniye,
İrer, maḡrem olur bu ma’âniye,
Muḡâṭab zann itme “Len terâni” ye
“Erini” demeyen Mûsâ-yı ‘aşkı.

Dünyâya meylim yok ḡalmam cedelde,
Ney-i emel nice terk-i emelde,
Bir mest-i bî-hüşem, bezm-i ezelde
ḡana ḡana içdim şahbâ-yı ‘aşkı.

Melce’imiñ feyzi gelmez ta’bire,
Bir mûrını vermem biñlerce şîre,
Göñlüm muḡiṭ oldı baḡ luṭf-ı pîre,
Kevneyne şıḡmayan deryâ-yı ‘aşkı.

3.16. Derviş Sözleri

(11’li hece ölçüsü)
Neşve-i ḡikmeti bezm-i şafâda
Ġariḡ-i vecd olan yârânda buldum,
Eñ ‘ulvî feyz ile ‘aşkı dünyâda
Bâb-ı Mevlânâ’yı bulanda buldum.

Kitâb-ı dildeki âyâtı gördüm,
Dîdârı gösteren mir’âtı gördüm,
Zebûr’u, İncîl’i, Tevrât’ı gördüm,
Lübb-i ḡaḡîḡatı ḡur’ân’da buldum.

Her nereye baḡsam görünür Hudâ,
Bir nefeste Hâḡdan degilim cüdâ,
Ben ḡalbimde itdim ‘arşı temâşâ,
ḡur’ânı da levḡ-i vicdânda buldum.

Dolaşdım mescidi, deyri, künişti,
Temyîze çalışdım hûb ile zişti,
Dünyâda aradım zevk-i behiştî,
Yalnız nâdi-i 'ırfanda buldum.

Mürşidim demişti: tutduñ pendimi,
Ayağımdan kesüp atdı bendimi,
Çoşup girdim bezm-i 'aşka, kendimi
Bir nûra müstağrak 'ummânda buldum.

Şi'rimdir enîni rûbab-ı 'aşkıñ,
Zevk ile pür-vecdem 'azâb-ı 'aşkıñ,
Şerh-i rengini kitâb-ı 'aşkıñ,
Gözümde dökülen al kıanda buldum.

Nefsimde kavuşdum Tûr'a, Kelim'e,
Bigâne degilim 'ilme, 'alîme,
İlticâ idince kalb-i selîme,
Aradığım şeyi bir anda buldum.

Biñ cânla müştâkıım vişâl-i yâre,
Devâ arar mıyım cism-i bîmârae
Gâye-i ezvâkı vech-i dildâra
Bağarak cân viren kıurbânda buldum.

Pirimdir müktedâ erkân-ı 'aşka,
Tefsiri o yazdı Furkân-ı 'aşka,
Hakkı; münkâd olup fermân-ı 'aşka
Nârımı nûr eden sulţânda buldum.

3.17. Hoş Gör

(11'li hece ölçüsü)

Acı sözleriñle rûhumu şıkma,
Luţf et de şu mest-i Hudâ'yı hoş gör!
Gönül bir Ka'be'dir gel onu yıkma,
Kerim ol, etdiğim haţâyı hoş gör!

Derd-i 'aşkı şanma ehl-i fen bilir,
Deli gönlüm gibi nâle-zen bilir,
Böyle neden mestem mest iden bilir;
Ta'n itme çekdiğim şahbâyı hoş gör

Biliyorsun yokdur bir şeyde şebât,
Bî-vefâ dünyâyâ etme iltifât,
Senlik, benlik nedir rü'yâdır hayât,
Uyan o kıorķulu rü'yâyı hoş gör!

Rehâ bulan yokdur hükmi-ı kazâdan,
Çalış, bî-fark olsun kalbîñ fezâdan,

‘Ârif ol ayrılma bâb-ı rızâdan,
Saña Hakk’dan gelen belâyı hoş gör!

Tevâzu’ı sev de şüretde pest ol,
Ėam çekme, rahîk-i hikmetle mest ol,
Didinmeyi bırak, şafâ-perest ol,
Yârânı incitme, ‘adâyı hoş gör!

‘Âkıllar boğuşsun sen dur uzakda,
Yalnız ‘ibret al diğkâtle bak da,
Dem gelir barışır hepsi toprakda;
Bugün devam iden ĖavĖâyı hoş gör!

Harim-i kalbinde şakla derdini,
Halka güler göster rü-yı zerdini,
Kimseye duyurma âh-ı serdini,
Şızlanma çekdiğin cefâyı hoş gör!

Merd-i Hak merdân-ı Hakk’a ‘ayândır,
Onların gördüğü saña nihândır,
Evreng-i ma’nâda belki sultândır,
Şu külhende yatan rüsvâyı hoş gör!

Hikmete karışma bundan hâzer it,
Şakın fer’a bakma aşla nazar it,
Dikenli yollardan kolay güzer it,
Şu cehennem gibi dünyâyı hoş gör!

3.18. Gönlüm

(Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün)

Mukaddesdir temâşil-i sivâdan dür olan gönlüm,
Tecellîzâr-ı Mevla’dır fezâ-yı nür olan gönlüm.

Semâvî bir cihânın Ka’be-i virânıdır el-hak
Cenâb-ı Hakk’a her dem nazar u manzûr olan gönlüm

Onun ezvâkı şığmaz ‘aqla, bir mest-i ilahîdir
Benim nâlân-ı derd-i ‘aşk iken mesrûr olan gönlüm

Tecellî-sâz eder her pâresinden vech-i bâkiyi
Yed-i kudretde bir âyine-i meskûr olan gönlüm

Olur, her âh-ı pür süz ile ehl-i hâle vecd-âver
Harim-i ‘aşkda hem nâle-i Manşûr olan gönlüm

Degildir âşinâ remz-i celil-i “Len terânî” ye
Kelim-i ‘aşk için vuşlat-nümâ bir Tûr olan gönlüm

Ne 'âlî-câhdır şâhâne 'arz-ı iftikâr itmez
Benim dergâh-ı Mevlânâ'da kemter mür olan gönlüm

3.19. Vahdet

(Müstefîlâtün Müstefîlâtün)

Her şeyde zâhir âşâr-ı vahdet,
Etmekte yer, gök ikrar-ı vahdet.

Olmuş mezâhir bir veche mir'ât
Keşretde eyler ezhâr-ı vahdet

Emvâcı pek çok lâkin deniz bir
'Âkil ider mi inkâr-ı vahdet?

Eyler lisân-ı hâliyle eşyâ
Allâh'a karşı tezkâr-ı vahdet.

Diğkatle seyr et! Dünyâ değil mi?
Hikmetle mâli bir dâr-ı vahdet.

Ta'dâd eylemez eşkâle girmiş,
Eyler tecelli didâr-ı vahdet

Pür vecd ü şevkim oldum ezelden,
Ser-mest-i câm-ı ser-şâr-ı vahdet

Allâh birdir yok bunda şübhe,
Lâkin bilinmez esrâr-ı vahdet.

Her zerre mihr-i pür-tâb-ı Hâk'dır,
Her kaçre baħr-ı zehhâr-ı vahdet.

Zıkr-i Hudâ'dır elhân-ı şevkim,
Nağmemle pürdür gülzâr-ı vahdet.

3.20. Kıta

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

İderken şavt-ı ney ervâhı i'lâ 'arş-ı a'lâya
Naşil etmez tecerrüd mâsivâdan her dil-i âgâh?
O muhrik nağmeler tanzîr iderken nâle-i kalbi
Simâh-ı câna pür vecd ü şafâ her zerredir Allâh.

4. Sonuç

Derviş Sözleri adlı şiir kitabı incelendiği zaman ortaya çıkan ilk şey Tokadîzâde'nin tasavvufî bir şâir olduğudur. Özellikle dergâh, mürit ve Mevlevîlik gibi kavramlar üzerinde duran şâir, bu mazmunların kendinde yarattığı izlenimleri şiirlerine yansıtmaya çalışır. Aruz vezniyle birlikte hece veznini; bunlara ek olarak da edebî sanatları şiirlerinde sıkça kullanan Şekip Bey, edebiyatın bütün olanaklarından yararlanmaya çalışan ve klasik edebiyatımızı halk edebiyatımızla birleştirmek isteyen bir şâir olarak karşımıza çıkar. Hece vezniyle yazdığı şiirlerinde koşma ve ilahi nazım şeklini ağırlıklı olarak kullanan Tokadîzâde, aruz veznini kullandığı şiirlerinde yoğun olarak gazel, muhammes ve kaside şeklini tercih eder. Hitap ederken sıklıkla kullandığı “biz” tabiri dikkat çekici olmakla beraber ondaki kalendermeşrepliğe ve te vazuya bir işaretir. Allah yolunda yürüyen ve insanları dergâha çağırın mürşit havasına bürünen şâir, mısralarında gösterdiği iç huzuru ve iyimserliği girdiği dergâhın bir etkisi olarak yansıtır. Tabiri caizse dergâha girmeden evvel yarım bir insan olduğunu imâ eder.

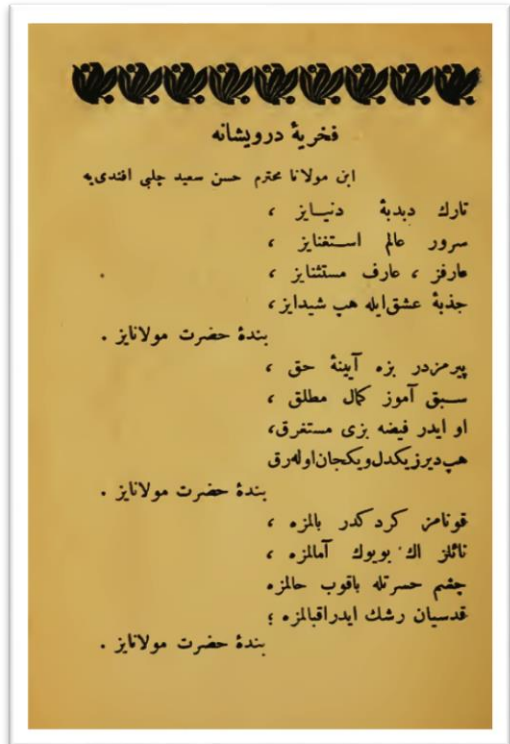
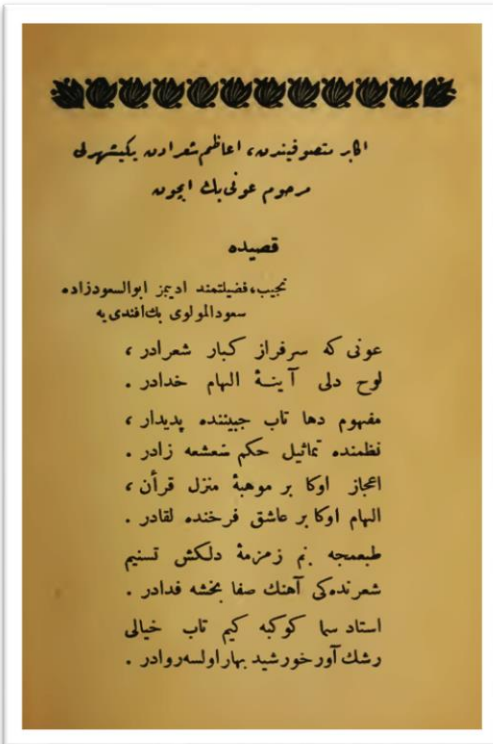
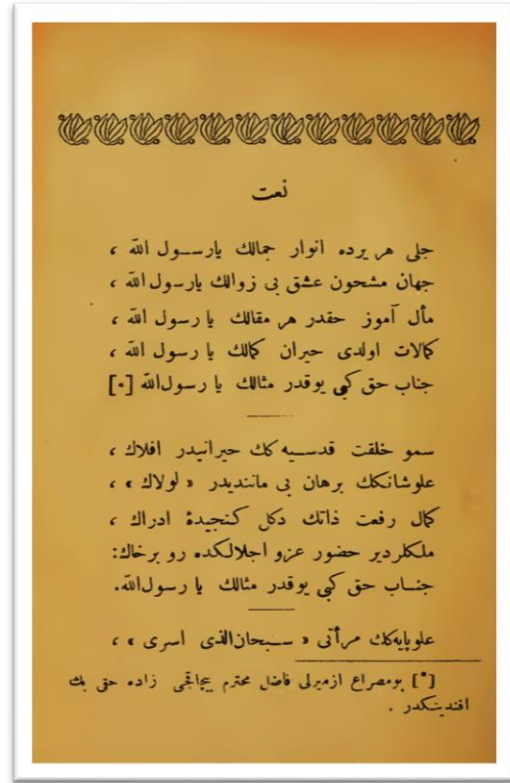
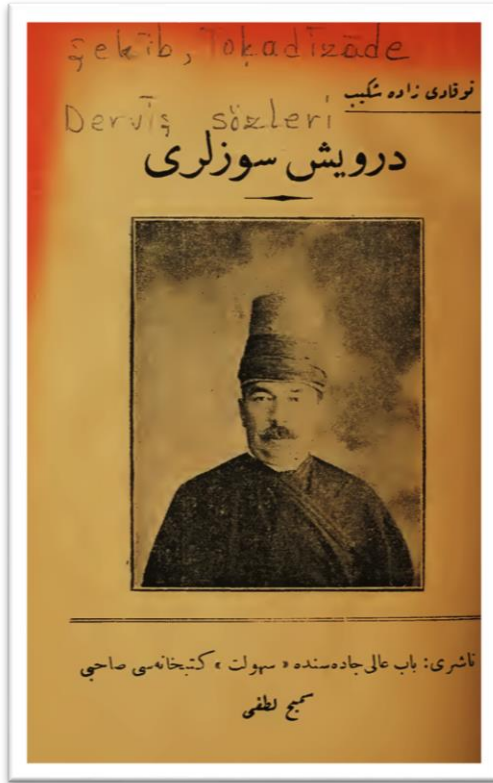
İlk şiiri olan na'ttan başlayarak son şiiri olan kıt'aya kadar tasavvufun ruhunda ve kalbinde yarattığı derin sevgiyi ifade eden şâir, dolaylı yoldan dergâhtaki riyayı ve te vazuyu da şiirlerinde okuyuculara yansıtır. Özellikle “Neler Gördüm” adlı şiirinde “Derviş suretinde sultanlar gördüm.” ve “Cibrile benzeyen şeytanlar gördüm.” diyerek bu düşüncelerini sağlamlaştırır. Dergâha girmeden yarım bir insan gibi gördüğü benliğini “sırr-ı hakikata mahrem olunca” tamamladığını söyleyen Şekip Bey, o vakit gerçek dünyayı gördüğü ve gözündeki perdenin kalktığı hususunda özellikle durur. Mevlânâ'nın gösterdiği yolun doğru yol olduğunu ve onun yolundan giden herkesin de kendisinin dostu olduğunu ifade ettiği şiirlerinde bu dergâha olan bağlılığı net bir şekilde görülür. “Cenâb-ı Mevlânâ'nın Huzûr-ı Akdesine” başlıklı Yenişehirli Avni Bey'e yazdığı ve Ebu's-suudzade Suudü'l-Mevlevi Beyefendi'ye ithaf ettiği kasidede bu gönül borcunun ve aşkın izlerini görmek mümkündür. Mevlevî dergâhına bir minnet borcu olarak düşünebileceğimiz bu şiirler, Tokadîzâde'nin hayatı göz önüne alındığında en huzurlu olduğu dönemin edebî mahsulleridir denilebilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ki tasavvufî bir anlayışla yazılan *Derviş Sözleri*'ni esas alarak yapılan bu inceleme, Tokadîzâde Şekip Bey'in edebî kişiliği ve sanatı hakkında bizlere tam bir bilgi verebilecek mahiyette değildir. Çünkü bu eser şâirin Mevlevî dergâhına girdikten sonra yazmış olduğu şiirlerini içermektedir. Şâir hakkında genel bir bilgi sahibi olabilmek ve edebî kişiliği üzerine eksiksiz tespitlerde bulunabilmek için onun bütün eserlerini, çeşitli içeriğe sahip yazılarını ve çalışmalarını aynı hassasiyetle incelemek gerekir. O vakit Şekip Bey'in hak ettiği üne kavuşacağı muhakkaktır.

Kaynaklar

- Çağın, Sabahattin (1998), *Tokadizade Şekîb*, İzmir: Akademi Kitabevi.
- Devellioğlu, Ferit (2013), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları
- İnal, Mahmut Kemal (1969), *Son Asır Türk Şairleri*, C. X, İstanbul.
- Sağdıç, Ruhi Naci (1941) Edebi Sohbetler: Tokadizade Şekip-I, Yeni Sabah, nu.1161
- Uçman, Abdullah (1985), “Tokadizade Şekip’in Bir Mektubu”, Kubbealtı Mecmuası, Yıl 14, nu. 3, s. 68-76.
- Uçman, Abdullah (2012), *Tokadizade Şekîb*, TDVİA, C. VIII, s. 216-17
- Sami, Şemsettin (2013), *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Huyugüzel, Ömer Faruk(2000), *İzmir’in Fikir ve Sanat Adamları*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

Ek: Arap Harfli Metinden Sayfalar

جناب مولاناك حضور اقدسنه

السلام ای عظمتیر لاهوت مسیر
حقباتارف اسرار لدن حضرت پیر!
جذب انظار ایدیور جبهه رخشانکده،
دائما شعشعة فیض خداوند قدیر .
اوله ماز سده اجلالکه پیوسته نظر ،
ایره من مرتبه قدریکه ادراک قصیر .
سکا مختص کیدر موقع قدسیته
بومعظم ، ابدی کوکبه عالمکیر .
قالیور پیش نکاهده سیه بر نقطه
نیر شانکه نسبتله سنک مهر منیر .
اونه اجلال مملی که معظم نامک
هر نه دم اولسه شرفبخش زبان توقیر .
ایتر آوازه تقدیس ملائک خاکه ،
خاکدن عرشه جیقار صوت بلند تکبیر .

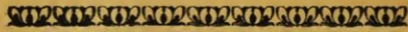
مرثیه

ای شهید اقدس ، ای سبط نبی ذو الجلال!
کلدی یوم رحلتک اولوق بوتون برکته حال ،
قلبمز پرسوزدر ، چشمانمز پر اشک آل ،
اولدی یاد فاجعه کدن حزنه مستغرق خیال ؛

زخدار تیغ بیداد اولدیفک دمدر بوکون ،
بر دم درد وبلا ، بر یوم مآعدر بوکون .

قره العین نبی مجتباسک یا حسین ،
مفخر آل جناب مصطفاسک یا حسین ،
وارث شان علی المرتضاسک یا حسین ،
آه کیم قریان احکام قضااسک یا حسین!

روح صافم یاد پرسوزکه حالا ناله ساز ،
آه اودملر ، آه اوقاجع وقعه خاطر کداز .

اونلر لساندن

نصیب آلمانلر فیض ازلدن
بر بولماز مجلس دندانمزه ده ،
بر دها آیلماز « هو » دیوب چکن
محبت جامی میخانه مزده .

عارف اول ده ترک ایت بودوبودی ،
بزمزده آرا فیض شهودی ،
دم کلیر کوررسک وجه مقصودی
نور ایچنده دون پیمانمزه ده .

حق کورمک ایچون کیمه یز طوره ،
محرمن « انا الحق » دین منصوره ،
قلبمز یاقیندر ، باقمه یز دوره ،
« کتیز مخفی » بولنق ویرانه مزده .

رحیق وحدته قانان ارلرز ،
نادی الستی آنان ارلرز ،

۳

وحدت

هر شیده ظاهر آثار وحدت ،
ایتمکدیره ، کوک اقرار وحدت .

اولمش مظاهر بر وجه مرات
کوتده ایلر اظهار وحدت .

امواجیک جوق لکن دکر بر
عاقل ایدرمی انکار وحدت؟

ایلر لسان حالیه اشیاء
اللهه قارشئ تذکار وحدت .

دقله سیر ایت ! دنیا دکلئ؟
حکمتله مالی بردار وحدت .

تعداد ایدلز اشکاله کیرمش ،
ایلر تجلی دیدار وحدت .

پروجد وشوقم اولدم ازلدن
سرمت جام سرشار وحدت .

درویش سوزلی

نشوئه حکمتی بزم صفاده
 غریق وجد اولان یارانده بولدم ،
 اک علوی فیضیه عشقی دنیاده
 باب مولانای بولانده بولدم .
 کتاب دله کی آیاتی کوردم ،
 دیداری کوستن مرآتی کوردم ،
 زبوری ، انجیلی ، تورانی کوردم ،
 لب حقیقی قرآنده بولدم ،
 هر زویه باقسم کوروتور خدا ،
 بر نفس ده حقدن دکلم جدا ،
 بن قلبده ایتم عرشى تماشا ،
 قرآنی ده لوح وجدانده بولدم .
 دولاشدم مسجدی ، دیری ، کشتی ،
 تمیزه جالیشدم خوب ایله زشتی ،

نه لر کوردوم

سر حقیقه محرم اولونجه ،
 بر قطره شکلنده عمانلر کوردوم ،
 مردان خدایه همدم اولونجه ،
 درویش صورتنده سلطانلر کوردوم .
 بوکلشنک باقم چیچکلرینه ،
 میل ایتم هزار نغمه کرینه ،
 بن او چیچکلرده شبنم برینه ،
 سادن داملامش آل قانلر کوردوم .
 قولایجه ایناتم ، ایسترم برهان ،
 ظاهره آلدانماز ارباب عرفان ؛
 کوکلده کی دزده آرازکن درمان
 بن کندیدمن خسته لقمانلر کوردوم .
 هر سوزه قانارسه ک دوشرسک درده
 فلاکتله قالفار کوزکدن پرده ،
 دنیا دیدیکمز بوسغلی پرده
 جبريله بکزه بن شیطانلر کوردوم .

۴۸

الله بردر یوق بونده شهبه
 لکن بیلنمز اسرار وحدت.
 هر ذره مهر پرتاب حقدر ،
 هر قطره بحر زخار وحدت .
 ذکر خدادر الحان شوقم ،
 نغمه مله بردر کلزار وحدت .

قطعه

ایدرکن صوتنی ارواحی اعلاعرش اعلايه
 ناصل ایتمز تجرد ماسودن هر دل آگاه؟
 او محرق نغمه لر تنظیر ایدرکن ناله قلبی
 صباخ جانه پروجد وصفه هر ذره دیرالله.